

EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİNDE İZMİR'İN TILSIMLARI

Talismans of İzmir in the Seyahatname of Evliya Çelebi

Gonca KUZAY DEMİR*

ÖZ

Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nin diğer bölümlerinde olduğu gibi, İzmir ve çevresinin anlatıldığı bölümde de bulunduğu şehrin; tarihi, coğrafi özellikleri, mimari yapıları ve sosyal hayatıyla ilgili geniş bilgi vermektedir. Seyyah, kimi zaman yöre halkının yaşam biçimi, inanışları, gelenek ve göreneklerine dair kendi gözlemleri ve duyduklarına dayanarak bilgi verirken, kimi zaman da yazılı kaynaklardan öğrendiklerini nakletmektedir. Bütün bu unsurlar Evliya Çelebi'nin anlattıklarını basit gezi yazısı olmaktan uzaklaştırıp, oldukça renkli ve okumaya doyulamayacak bir seviyeye çıkarmaktadır. Seyyahın eserini çok renkli bir anlatım haline getiren önemli unsurlardan biri de Evliya Çelebi'nin sık sık yer verdiği tilsimlardır.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'de olağanüstü özelliklere sahip ve açıklanamayan bir sırrı olan varlık, nesne ve olayları "tilsimla" açıklamıştır. Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nin İzmir ve çevresini anlattığı kısmında da olağanüstü özellikleriyle dikkat çeken ve açıklanamayacak bir sırda sahip çeşitli varlık, nesne ve olayın tilsimli oluşuyla ilgili rivayetlere yer vermiştir.

Tilsim; doğaüstü güç içerdiği düşünülen bir unsurdur ve genellikle belli bir varlık, nesne ve durumu korumak amacıyla yapılır. Tilsimla ilgili anlatımlar ise, tilsima söz konusu olan varlık, nesneyi ve durumu koruma işlevine sahiptir.

Bu makalede tilsimin ne olduğu ve de büyü ve sihirden farkı açıklanmış ve Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin İzmir kısmındaki tilsimla ilgili anlatımların işlevleri tartışılarak, bu anlatımların neleri ve nasıl korumayı amaçladığı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

ABSTRACT

Similar to the rest of the chapters in his Travel Book, called "Seyahatname", Evliya Çelebi gives a detailed account of the historical, geographical, architectural and social elements of the cities he travels. In the chapter where İzmir and her surroundings are depicted, he sometimes gives information on local people's lifestyles, beliefs, and their customs based on his own observations, at other times the traveler refers to written sources. All these facts distance the narration of Evliya Çelebi from being a mere travel writer, and give way to a colorful work which one cannot get enough of. One of the components that turns his work into such a colorful narration is Evliya Çelebi's frequent use of talismans.

In his Travel Book, Traveler, Evliya Çelebi explained the entities, things and occurrences which have extraordinary features and unexplained mystery, by talisman. In the part where Evliya Çelebi had talked about his travel in and around İzmir, he gave places entities, things and occurrences that have extraordinary features which have taken his special attention.

Talisman is a article which contains supernatural power and usually protects a thing, an entity or occurrence. The narratives about talisman have a special function to protect the subject matter of the talisman.

In this article, I have tried to explain talisman; the difference between talisman and magic. Following those explanations, I have discussed the functions of the talisman given a place in the part of İzmir in Evliya Çelebi's Travel Book, and I have also evaluated what and how those narratives about the talisman aim to protect.

Key Words

Evliya Çelebi, Seyahatnâme, İzmir, Talisman, Magic.

Evliya Çelebi, Avrupa seyahatin-den döndükten sonra, rüyasında gördüğü babası ve hocası Mehmet Çelebi'nin hacca gitmesi konusundaki tavsiyesine uyarak, 1671 yılında hacca gitmek için yola koyulur. Bu yolculukta, Evliya Çe-

lebi hac yolunda iken Batı Anadolu'yu da ziyaret eder (Çetindağ 2011: 268-269).

Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nin dokuzuncu cildinde hac yolcuğu sırasında uğradığı İzmir ve çevresine yer verir. İzmir sınırlarına Manisa'dan giren ve ilk

* Ege Ü. Türk Dünyası Araştırmaları Enst. Türk Halk Bilimi Doktora öğrencisi, goncakuzay@hotmail.com

olarak Bergama'yı ziyaret eden Evliya Çelebi; daha sonra sırasıyla Foça, Menemen, İzmir merkez, Urla, Karaburun, Sakız, Çeşme, Sığacık, Seferihisar, Kuşadası, Söke, Efes, Selçuk, Tire, Bayındır ve Birgi'yi ziyaret eder ve Aydın çevresi yönüne doğru seyahatini sürdürür.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'nin diğer bölümlerinde olduğu gibi, İzmir ve çevresinin anlatıldığı bölümde de bulunduğu şehrin; tarihi, coğrafi özellikleri, mimari yapıları ve sosyal hayatıyla ilgili geniş bilgi vermektedir. Seyyah, kimi zaman yöre halkının yaşam biçimi, inanışları, gelenek ve göreneklerine dair kendi gözlemleri ve duyduklarına dayanarak bilgi verirken, kimi zaman da yazılı kaynaklardan öğrendiklerini nakletmektedir. Bütün bu unsurlar Evliya Çelebi'nin anlattıklarının basit gezi yazısı olmaktan uzaklaştırıp, oldukça renkli ve okumaya doyulamayacak bir seviyeye çıkarmaktadır. Seyyahın eserini çok renkli bir anlatım haline getiren önemli unsurlardan biri de Evliya Çelebi'nin sık sık yer verdiği tılsımlardır.

Bu makalede, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin İzmir ve çevresinin anlatıldığı kısmında yer alan tılsımlar çeşitli özellikleri bakımından tanıtılacak ve tartışılacaktır. Makalede öncelikle; "tılsım" kavramının sınırları belirlenecektir. İkinci olarak; Seyahatnâme'de İzmir ve çevresinin anlatıldığı kısımda yer alan tılsımlar, yapanlarına göre sınıflandırılıp, söz konusu tılsımla ilgili anlatımların kısa özetlerine yer verilecektir. Makalenin değerlendirme kısmında ise; bu tılsımların neden yapıldığı, nasıl yapıldığı ve hangi işlevlere yönelik olduğu üzerinde durulacak, tılsımla ilgili anlatımlar "İşlevsel Halk Bilimi Kuramları" çerçevesinde tartışılacaktır.

Seyahatnâme'de Evliya Çelebi, birçok şehrin tılsımından bahsetmiştir ama İstanbul'un tılsımları, nitelik ve nicelik bakımından diğer tılsımlardan ayrılmaktadır. İstanbul'un tılsımları-

nı inceleyen Yeliz Özay, bu tılsımların değerlendirilmiştir (Özay 2009). İstanbul'un kuruluşu ve tılsımlarla ilişkili on yedi anlatıma, Seyahatnâme'de müstakil bir bölüm olarak yer almaktadır. Seyahatnâme'de başka şehirlerin de tılsımları hakkında bilgi verilmiştir. Seyahatnâme'nin İzmir ve çevresiyle ilgili kısmında ise, şehir merkezi ve çevresinde bulunan altı tılsımdan bahsedilmektedir. Bu tılsımlar; Kadifekale (iki tılsımdan bahsedilir), Halkapınar, Menemen, Seferihisar ve Tire-Yenice kısımlarında yer almaktadır.

Seyahatnâme'de yer alan İzmir'in tılsımlarını incelemeye geçmeden önce "tılsım" teriminin anlamı ve çoğunlukla benzer anlamda kullanılan "büyü", "sihir" ve "rukye" terimleriyle ilişkisi hakkında bilgi vermek yerinde olacaktır.

Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı Güncel Türkçe Sözlük'te; "tılsım" kelimesinin Arapça kökenli olduğu belirtildikten sonra anlamı; "

şeklinde açıklanmıştır (TDK Güncel Sözlük: ET 10.10.2011). "Büyü" kelimesi; "

olarak tanımlanmıştır (TDK Güncel Sözlük: ET 10.10.2011). Güncel Türkçe Sözlük'te "sihir" kelimesinin de büyü kelimesiyle aynı anlamda kullanıldığı belirtilmiştir.

Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü'nde "tılsım" maddesini açıklamak yerine "sihir" maddesine yönlendirme yapılmaktadır. Arapça bir kelime olan "sihir" ise, kelime anlamıyla;

şeklinde verilmiş, sihir karşılığında yine Arapça bir kelime olan

“efsun” kelimesinin manasını karşıla-
dığı belirtilmiştir. “Tılsım” kelimesinin
ise; anlamlarına geldiği
ifade edilmiştir. Söz konusu ansiklope-
dik sözlükte “sihir”;

-

-

tanımlanmıştır
(TDEKTAS 2006: 299). Aynı sözlüğün
“büyü” maddesinde ise;

-

-

-

şeklinde bir tanımlama yapılmıştır
(TDEKTAS 2001: 492).

Orhan Haçerlioğlu'nun hazırla-
mış

n 171k;) (7üGŞYsŞ;)â(uüo1nış 2-ppâ8fi

landırdığı, bugünkü Kadifekale’de, biri ise şehrin su kaynaklarının bulunduğu “Halkalı Pınar (Halkapınar)”dadır. Evliya Çelebi’nin aktardığı diğer üç anlatmada yer alan tılsımların yaparı veya sahibi belli değildir. Bu anlatmalardan Menemen’deki sivrisineklerin kaynağı ile ilgili tılsım bir derviş tarafından yapılmıştır. Bu anlatmada tılsımın yapılmasının nedeni, yapılışı ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgi verilirken, tılsımı yapan dervişin kimliği hakkında bilgi verilmemiştir. Diğer anlatma Sığacık’taki Karagöl’ün dibinde bulunduğu inanan tılsımlı hazineyle ilgilidir ve tılsımın yaparı veya sahibi belli değildir. Bu ikinci gruptaki son anlatma İzmir’in Tire ilçesi yakınlarındaki Yenice köyünde yaşayan, cömertliği ve tükenmez hazinesiyle tanınan bir kişinin tılsımıyla ilgilidir.

1. Yaparı veya Sahibi Belli Olan Tılsımlar:

Seyahatnâme’nin İzmir kısmında yer alan tılsımlardan üçünün yaparı veya sahibi bellidir. Bu üç tılsım da “Kaydefa’nın tılsımı”dır. Kraliçe Kaydefa’ya, Seyahatnâme’nin başka kısımlarında da rastlanmaktadır. Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi’nde İzmir ve çevresinden bahsederken; Kraliçe Kaydefa’yı Büyük İskender ile çağdaş olarak anlatır ve onun Bergama Kalesi’nin sahibi olduğunu, “Halkalı Pınar” adlı su kaynağındaki balıkların Kaydefa tarafından tıslımlandığını belirtir. Kaydefa hakkında bilgi vermeye devam eden seyyah; Kaydefa’nın İzmir Kalesi’nin sahibi olduğunu ve bu kaleyi Büyük İskender’den korktuğu için yapmış olduğunu, Kaydefa’nın kızı Urlice adlı melikenin Büyük İskender’den korktuğu için Urla Kalesi’ni yapmış olduğunu anlattıktan sonra, Selçuklu Sultanı Alaeddin’in veziri Sığla oğlu Ali Bey’in İzmir’i Kaydefa’nın soyundan gelen “İzmirne” adlı kraliçenin elinden aldığına dair bilgi vermiştir.

Seyahatnâme’nin İzmir kısmında Kaydefa’ya ait ilk tılsım; “Halkalı Pınar” mesiresinde bulunan “Balıklı Göl” ile ilgili tılsımdır. Evliya Çelebi’nin son derece hoş tasvir ettiği Halkalı Pınar mesire yerinin kaynağında bin çeşit balık bulunmakta ve “evliya nazargahı” olması sebebiyle balıklar avlanmamaktadır. Bu balıklar insandan kaçmayan, oraya gezmeye gelen insanlara sıçrayarak çeşitli oyunlar yapan balıklardır. Fakat haftanın her günü erkeklere görünen bu balıklar, kadınların bölgeye geldiği Çarşamba günleri görünmemektedir. Balıkların kadınlara görünmemesinin sebebi ise, Evliya Çelebi’nin oradakilerden öğrendiğine göre, Kraliçe Kaydefa’nın tıslımına bağlanmaktadır (2011: 97).

Evliya Çelebi, Halkalı Pınar mesire yerini son derece güzel bir şekilde tasvir etmiştir ve tılsımın şekli ve sahibi haricinde vermiş olduğu bilgilerin tamamı kendi gözlemlerinden oluşmaktadır. Evliya Çelebi, tıslımla ilgili bilgiyi naklettikten sonra; “derler” ifadesini kullanmakta ve bu bilginin sözlü bir kaynağa ait olduğuna işaret etmektedir.

Bu anlatıda tıslım, balıklardadır ve “Kraliçe Kaydefa’nın tıslımıdır” şeklinde ifade edilenler de balıklardır. Tıslımlı balıklar, Türkiye’nin pek çok yerinde görülen “Balıklı Göl” veya “Evliya Balıklar” adı altındaki anlatmaların bir benzerini oluşturmaktadır. Bu anlatmalarda, çeşitli nedenlere bağlı olarak kutsal kabul edilen balıklar, ziyarete gelenler tarafından beslenir, ama hiç bir zaman avlanmazlar. Balıkların bulunduğu mekân da bir ziyaret yeridir.² Halkalı Pınar mesiresi ve tıslımlı balıklar, hem mekân hem de balıkların avlanmaması bakımından benzer anlatmalarla örtüşür.

Halkalı Pınar’daki balıkların erkeklere görünmelerine ve hatta onların ellerinden yemek yemelerine rağmen, Çarşamba günü gelen kadınlara görünmemeleri dikkat çekicidir. Buradan hareketle kadınların bu mesire yerine

Çarşamba günleri geldiğini söylemek mümkündür. Çarşamba günü, günümüzde kadınların toplanma, eğlenme ve hamam günü olarak farklı bir özellik gösteren günler arasındadır. Çarşamba günü; eski Türk inançları ve uygulamalarına bağlı olarak yapılan birçok uygulamanın, Türk dünyasının genelinde özellikle de Türkiye’de tedavi ve sağaltma amaçlı uygulamaların, yapıldığı özel bir gün olarak dikkat çekmektedir (Kabak 2011: 170).

Evliya Çelebi’nin İzmir ve çevresiyle ilgili olarak aktardığı ikinci tılsım anlatması, Kraliçe Kaydefa’nın sureti ile ilgilidir. Bugünkü adıyla Kadifekale’nin;

.” Bu suret, Evliya Çelebi tarafından; “

r” şeklinde tasvir edilmiştir. Kraliçe Kaydefa’nın suretinin yönünün kuzeye doğru baktığını belirten Evliya Çelebi, bu suretin tılsımlı olduğunu ve orada bulunan büyük bir hazineyi koruduğunu belirtir ve hazinenin saklı olduğu kulenin diğer burçlardan daha sağlam yapılmış olduğuna dair gözlemiyle bu inanmayı destekler (2011: 100).

Kaydefa suretindeki tılsımın işlevi hazineyi korumaktır. Evliya Çelebi; Kaydefa’nın mermer sureti hakkında bilgi verirken kendi gözlemlerini paylaşır, ancak bu suretin tılsımı hakkındaki anlatmayı aktarırken “derler” ifadesini kullanarak, bu bilginin sözlü bir kaynağa ait olduğuna işaret etmektedir.

Evliya Çelebi’nin İzmir ve çevresi hakkında bilgi verirken anlatmış olduğu üçüncü tılsım, Kadifekale’deki hazinenin saklandığı burcun dış cephesinde bulunan ve Kraliçe Kaydefa’nın kendi eliyle diktiği ağaçla ilgilidir. Kaydefa’nın suretinin bakışlarının çevrili olduğu ta-

rafta bulunan bu ağaç da Kaydefa’nın hazinesini korumaktadır. Hazine ile yakın olduğu düşünülen ağaç, kırık dalına dokunanı felç etmiş, yakılması halinde ise ölümlere sebep olmuştur. Evliya Çelebi, tarih belirtmeden bir gün şiddetli esen rüzgâr nedeniyle bu ağacın bir dalının kırıldığını, Hasan Beşe adında bir kişinin bu dalı evine götürüp yaktığını ve bunun üzerine eşi, üç cariyesi, üç çocuğu ve aynı mahallede oturan on yedi kişinin ölümüne sebep olduğunu, Hasan Beşe’nin ise bir kolunun felç olduğunu, uzun zaman öyle yaşadktan sonra vefat ettiğinin kendisine anlatıldığını belirtir. Evliya Çelebi, bu efsanenin gerçekliğine de gönderme yaparak, bu yaşananların çok eskiye dayanmadığı bilgisini de eklemiştir (2011: 101).

Evliya Çelebi;

di-yerek, ağacın tılsımı hakkındaki anlatmayı kendi gözlemleriyle de destekler ve anlatmanın inandırıcılığını artırır. Evliya Çelebi bu tılsımlı anlatmada; kendi gözlemlerinin yanı sıra, çevredeki yaşlılardan duyduklarına ve “Yanvan Tarihi”nden aldığı bilgilere yer vermiştir. Evliya Çelebi, “Yanvan Tarihi”ni kaynak göstererek ağacın Kraliçe Kaydefa tarafından dikildiği bilgisini verir. Kraliçe Kaydefa’nın sureti ve Kaydefa’nın kendi eliyle dikmiş olduğu ağaç, esas itibarıyla aynı işleve dönüktür ve ikisi de Kaydefa’nın hazinesini koruma amaçlı olarak tıslımlanmışlardır.

Bu tıslımlı ağacın koruyuculuk işlevinin dışında, bir başka işlevi de Evliya Çelebi’nin anlattığı üzere sağaltmadır. Bu olağanüstü ağacın yağı yetmiş iki hastalığın şifasıdır. İzmir’in Türk ve Müslüman kimliğinden önceki bir döneme işaret eden ve şehrin kurucusuyla ilişkilendirilen bu tıslımlı ağaç anlatmasındaki ağacın özellikleri, Türk kültüründeki kutsal ağaçlarla benzerdir. Türk kültüründe ağaçla ilgili olarak yapılan

çalışmalara bakıldığında, kutsal ağaçların genel olarak sağlıklı ve genç kalmayı, uzun yaşamayı ve ölümsüzlüğü sağlama işlevlerine sahip olduklarına inanıldığı görülmektedir. İnsanlar hastalıklardan, sıkıntılardan, felâketlerden kurtulmak için ya da Tanrı'dan dilenen bir isteğinin yerine gelmesi için bu kutsal ağaçları araç olarak kullanırlar.³

2. Yaparı veya Sahibi Belli Olmayan Tılsımlar:

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'nin İzmir ve çevresini anlattığı kısımlarında ilk anlattığı tılsımlı anlatma "Eski Melemen"; bugünkü adıyla Menemen şehrine aittir. Evliya Çelebi öncelikle şehrin tarihi, mimari yapısı hakkında bilgi verir. Daha sonra bu şehir halkının soluk yüzlü olduğunu, şehrin sıcak ve ağır bir havasının olduğunu belirtir. Şehir halkının özellikle Temmuz ayında bağ ve bahçelerde gecelediği bilgisini veren seyyah, bunun nedeninin ise, akşamları şehri saran sivrisinekler olduğunu ifade eder. Evliya Çelebi, çevresinden duydukları ile sivrisineklerin kaynağını bir kuyu olarak gösterir ve bu kuyuyla ilgili tılsım hakkındaki anlatmayı aktarır. Evliya Çelebi'nin aktardığı üzere; "

Başka bir ifade ile söylemek gerekirse misafirler geceleri şehirde konaklayabilir ama Evliya Çelebi'nin ifadesiyle "az, çoğa tabidir" denilip misafirhaneler şehir dışındadır. Evliya Çelebi bu kısımda "Melemen davulu gibi ötmek" deyiminin kökenine de yer vermiş ve bu deyim, bekçilerin sivrisineklerden korunmak için geceleri çaldıkları davuldan kaynaklandığını belirtmiştir (2011: 95-96).

Evliya Çelebi'nin Menemen şehri hakkında naklettiği bu tılsım, genel olarak olumsuz bir özellik göstermektedir. Şehrin bir musibet ile cezalandırılmasını anlatmaktadır. Evliya Çelebi, Menemen'i anlatmış olduğu kısımda, genel olarak, şehrin ve şehir halkının halinden memnun değildir. Üslubuna bakıldığında yapmış olduğu tasvirlerin olumsuz bir yapıda olduğu söylenebilir. Kendisi de bir misafir olan seyyah, şehir halkına musallat olan sivrisinekle ilgili bu tılsımlı anlatmayı aktararak, misafirleri hoş ağrılamayan bir halkın nasıl cezalandırıldığını gözler önüne serer. Böylece işlevsel olarak bu anlatma misafirleri hoş ağrılayıp, iyi ikram etmenin gerektiği mesajını vermektedir. Evliya Çelebi bu anlatmaya yer vererek, sadece halkın yaşam biçimi ve geceleri saran sivrisinekler için açıklama yapmamış, aynı zamanda bölgede söylenen bir tabirin de açıklamasını yapmıştır. Evliya Çelebi'nin burada "derler" ifadesini kullanması da, aktardığı bilginin sözlü bir kaynağa ait olduğuna işaret etmektedir.

Yaparı veya sahibi belli olmayan ikinci tılsım anlatması ise, Seferihisar'a yakın Karagöl hakkındadır. Evliya Çelebi, "şeklinde bir ifade kullanarak, bu tılsım anlatmasını bağımsız bir şekilde anlatmıştır. Evliya Çelebi, Karagöl adı verilen bu gölün, su kaynağı belli olmayan küçük ve kara

Bekir

Ağa'nın bu özelliklerinden sonra; definecilikte usta veya tılsım sahibi olduğu ya da bir fukaranın nefesiyle zengin olduğu için, fukaralar ile yakın görüşen bir kişi olduğunu da belirten Evliya Çelebi, Bekir Ağa'nın bir benzeri daha olmayan konuksever bir zat olduğunu da vurgulamaktadır (2011: 189).

Evliya Çelebi; Doğu kültüründe cömertliğin sembolü olan Hatem-i Tay ve Abbasi halifesi Harun Reşid'in önde gelen devlet adamlarından cömert bir zengin olarak tanınan Cafer-i Bermeki'ye benzettiği Seyyid Bekir Ağa hakkında tılsımlı bir anlatma aktarmaz. Burada tılsım, Seyyid Bekir Ağa'nın çok zengin ve cömert olmasını açıklama işlevine sahiptir.

Evliya Çelebi, Seyyid Bekir Ağa'nın cömertliğinin kaynağı olarak tükenmez hazinesini, hazinesinin tükenmezliğinin nedeni olarak da tılsımı göstermektedir. Tılsımın işlevi, bu zatın zenginliğini korumak; bu anlatmanın işlevi ise bir bakıma konukseverliğin faydalarını öğretmektir.

Sonuç olarak; Evliya Çelebi'nin İzmir ve çevresinde yer vermiş olduğu tılsımlı anlatmalar değerlendirildiğinde,

mesinin nedeni “tılsımlı hazine”yle; Seyyid Bekir Ağa'nın görülmemiş cömertliğine karşın tükenmez hazinesinin sırrı da onun tılsımıyla açıklanmaktadır.

Tılsımla ilgili anlatılardan bazıları örnekleme ve öğüt verme işlevine de sahiptir. Menemen'deki tılsımla ilgili anlatmada misafirperver olmayanların düşeceği kötü durum örneklenmekte ve dolayısıyla misafirperver olmak öğütlenmektedir. Karagöl'deki tılsımla ilgili anlatmada açgözlülüğün neden olacağı kötü sonuç örneklenmekte, dolayısıyla kanaatkâr olmak öğütlenmektedir. Seyyid Bekir Ağa'nın tılsımıyla ilgili anlatmada cömertliğin faydaları örneklenmekte ve dolayısıyla cömert olmak öğütlenmektedir. Kaydefa'nın suretinin tılsımıyla ilgili anlatmada ise, ne kadar güzel olursa olsun fizikî güzelliğin yetersizliği, fizikî güzelliğin peşinde koşanların helâk olacağı örneklenmekte ve kahırlığın ruh güzelliği olduğu öğütlenmektedir.

Kısaca belirtmek gerekirse Seyahatnâme'nin İzmir ve çevresi ile ilgili kısmında yer alan tılsımlarla ilgili anlatmaların; korumak, açıklamak ve anlamlandırmak, örnek göstermek ve öğütlemek işlevlerine sahip olduğunu söylemek mümkündür.

NOTLAR

- 1 Arap alfabesinin okunuşuna bağlı olarak “Kaydefa” veya “Kıdefa” şeklinde okunmuştur.
- 2 Balıklı göller için bk: Ayva, Aziz. Anadolu Göl Efsaneleri (İnceleme-Metin). Konya: Selçuk Üniversitesi, 2001, basılmamış yüksek lisans tezi.
- 3 Mukaddes ağaçlarla ilgili bk: Pervin Ergun. Türk Kültüründe Ağaç Kültü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004.
- 4 TDK Güncel Türkçe Sözlük'te Nakibü'l-eşraf: “Peygamber soyundan olanların işlerine bakmak üzere kendi aralarından seçtikleri görevli” olarak açıklanmıştır.

KAYNAKÇA

- AYVA, Aziz.
Konya: Selçuk Üniversitesi, 2001, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- BRUÏNESSEN, Martin van; Hendrik Boeschoten

- (der.) İstanbul: İletişim, 2009.
- ÇETİNDAG, Yusuf. *Evliya Çelebi*. İstanbul, Kaynak, 2011.
- DEVELLİOĞLU, Ferit. -
Ankara: Aydın Kitabevi Yay.,
1999.
- DÜLGER, Elif. -
Konya: Selçuk Üniversitesi,
2006, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- EKİCİ, Metin. “Evliya Çelebi Seyahatnâme'sinde Sözlü ve Yazılı Metin İlişkisi.”
Gazi Üniversitesi, 25-26 Nisan 2011, Ankara.
- ERGUN, Pervin. -
Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2004.
- Evliya Çelebi. -
9. Kitap, 1. Cilt, Haz: Seyit Ali
Kahraman. İstanbul: YKY, 2011.
- HANÇERLİOĞLU, Orhan.
İstanbul: Remzi Kitapevi, 1994.
- İMAMOV, Kamilcan. “Tılsimat Tılsımı.” -
, Özbekistan, 1977, N.12, ss.16-17.